

AZ INTÉZET ÉLETÉBŐL

AZ IRODALOMTÖRTÉNETI INTÉZET 1958. ÉVI JELENTÉSE¹

Az 1958-as esztendő az Intézet fejlődésében a politikai, ideológiai megerősödés éve volt. Az Intézet szervezeti kiépülése 1957. év végére a Bibliográfiai osztály megalakulásával lényegében befejeződött, s ugyanekkor az Intézet távlati tudományos terve is kialakult. Ez a távlati tudományos terv az Intézet főfeladatait a marxista irodalomelmélet fejlesztésében, a magyar irodalomtörténet szintézisének létrehozásában (egyetemi tankönyv, majd akadémiai kézikönyv), a magyar irodalomtörténet forrásainak felkutatásában és bibliográfiájának összeállításában, valamint a modern filológiai kutatásokban, különös tekintettel a kelet-európai népek irodalmára, jelölte meg. E helyes irányelvek azonban önmagukban még nem biztosíthatták az Intézet munkájának helyes tervezését. Ehhez az is szükséges, hogy az egyes nagy tervfeladatokon belül hangsúlyozottan előtérben álljanak a jelenleg legsürgősebb, ideológiai és politikai szempontból legidőszerűbb kérdések. Az Intézet 1958. évi terve eleinte ezt az utóbbi szempontot nem érvényesítette a lehetséges és kívánt mértékben. A Párt illetékes szervei többször felhívták erre a figyelmet. Szükségessé vált ezért az elmúlt évben a terv többszöri korrigálása. Ez leginkább a XX. századi osztály programját érintette, de emellett az Intézet többi osztályaiét is. Mint azt a tények be is bizonyították — a régebbi korokkal foglalkozó osztályok is igen értékes módon hozzájárulhatnak a mai irodalmi élettel, ideológiai problémákkal, való tudományos foglalkozáshoz.

Az Intézet tervének és programjának ilyen jellegű átalakítása együttjárt a politikai, ideológiai követelmények fokozásával, s egyben az egész intézeti munkastílus megváltoztatásával. Az év első felében voltak még az Intézetben helytelen, ellenzékiesskedő megnyilvánulások. Az Intézet vezetősége s pártszervezete egyre fokozódó erővel lépett fel az ilyen jelenségek ellen, bírálva egyúttal az egyeseknél megfigyelhető ideológiai közömbösséget, a politikailag fontos feladatoktól való húzódózást. Ennek következménye volt, hogy már az év első felében az osztályértekezleteken, az egyes kutatók munkájának megvitatásakor, egyre hangsúlyozottabban érvényesültek az ideológiai követelmények. Ebben a szellemben zajlott le júliusban az első félév munkáját értékelő intézeti értekezlet is.

Megnehezítette az eleve nehezebb, az időszerű kérdésekre figyelő s azok megoldásába bekapcsolódó, politikailag igényes munkára való áttérést az Intézet munkájában tapasztalható nehézség. Az az egyébként helyes álláspont, mely szerint az Intézet kutatói fő munkájukként nagy feladatok (kritikai kiadások, monográfiák) megoldásán dolgozzanak, melyek természetesen éveig tartanak, bizonyos kényelmességre is vezetett többeknél. A kutatók nem szívesen zökkentek ki nagy monografikus munkálataikból és nem egyszer egy menetközben felmerülő újabb feladatban kutató munkájuk akadályozását látták. Csak fokozatosan lehetett érvényt szerezni annak az elvnek, hogy egy tudományos intézet kutatói állásán az egyes munkatársak nem valamiféle ösztöndíjas helyet töltenek be kizárólag saját dédelgetett tudományos terveik megvalósítása érdekében, hanem a feladatuk elsősorban az, hogy az Intézet célkitűzéseiből és az Intézet feladataiból rájuk eső mindenkorai munkát elvégezzék. Az ideális helyzet természetesen az, amikor ezek az — államilag és társadalmilag megkívánt — feladatok, egybeesnek az egyes kutatók egyéni érdeklődésével és hajlamaival. Az elmúlt év során sikerült az Intézet kutatóinak egy részében meglévő fentjellemzett munkastílust gyökeresen megváltoztatnunk, mégpedig nem kizárólag a fegyelem eszközeivel, hanem a meggyőző munkával. Az év második felében már általában és tagság részvétele az addig elhanyagolt új feladatok megoldásában (pl. irodalomelmélet, proletárirodalom, népi írók stb.) és örömmel lehet tapasztalni, hogy egyre többen egyre nagyobb ambícióval teszik ezt. Alaptalanoknak bizonyultak azok az aggodalmak, melyek ettől az Intézet nagy

¹ A jelentést, melyet 1959. márc. 2-án az Intézet Tudományos Tanácsa is megvitatott, rövidítésekkel közöljük.

tervmunkáinak megvalósulását féltették. Ellenkezőleg, az Intézet belső tudományos élete sokkal élénkebbé vált, az ideológiai kérdésekre irányuló fokozott figyelem a napirenden levő monografikus munkálatok elvibbé, magasabb színvonalúbbá való tételét is eredményezte és sikeresen járult hozzá a több helyen észlelt lassúság, kényelmesség jelentős csökkenéséhez.

Az ideológiai munka fokozásával egyidejűleg egyre szigorúbban kezelte az Intézet vezetősége az egyes kutatók tervteljesítésének kérdését. Nézetünk szerint a kritikai munkába való bekapcsolódás, egyes ideológiai, elméleti kérdések kidolgozásában való részvétel, vitákon való gondos előkészület utáni felszólalás stb. az Intézet tagjainak tervmunkájuk melletti feladata és nem mentesít az előírt munkák elvégzése alól. Ezzel eleve útját akarjuk állni annak, hogy valaki látványos s egyébként hasznos szereplés ürügyén tervmunkáját elhanyagolhassa. A tervfigyelem megszilárdítására irányuló erőfeszítéseinket megnehezítette az e téren való tapasztalatlanság, valamint az irodalomtörténeti munka pontos és megbízható tervezésének eleve meglévő nehézsége. Egyes kutatók, sőt egyes osztályok 1958. évi tervei merőben irreálisak voltak, s így az Intézet jónéhány legjobb munkatársa, megfeszített munkája ellenére sem teljesíthette a papíron vállalt és előírt feladatot a maga teljességében. A tervezésnek e még meglévő bizonytalansága mellett is megállapítható volt, hogy többen nem vették komolyan feladatukat, azt képzelve, hogy folyamatban levő munkájuk befejezése teljesen tetszésükre van bízva. Az Intézet évről-évre értékezetlen ezért az Intézet több munkatársa nagyon komoly figyelemzetetésben részesült.

.....
Az Intézet e fentjellemzett átalakulási folyamatában nagy támogatást nyújtott a vezetőségnek a pártszervezet egyre határozottabbá váló tevékenysége. Különösen az év második felében a pártvezetés egyre kezdeményezőbbben lépett fel az Intézetben meglévő politikai gyengeségek ellen és hasznos javaslatokkal szolgált az intézeti munka megjavítását illetően. A pártszervezet titkára, *Nyíró Lajos*, részt vesz az Intézet vezetőségének munkájában és jelentős segítséget nyújt az igazgatósnak. A pártszervezet és az intézeti vezetőség együttes munkájának eredményeként ma már elmondhatjuk, hogy az Intézet és annak gárdája alkalmassá vált nemcsak a hosszútávú nagy tudományos feladatok (kritikai kiadások, monográfiák, bibliográfiák stb.) megoldására, hanem arra is, hogy tudományos munkájával támogassa a Párt művelődéspolitikai célkitűzéseit és hasznosan részt vegyen az időszéri irodalmi, irodalompolitikai, ideológiai kérdések tudományos elemzésében. Az Intézet munkájában így létrejött a helyes arány a nagyméretű fundamentális kutatások és az életbe közvetlenül bekapcsolódó tudományos feladatok között.

Az Intézet munkájának ez az új vonása már az elmúlt félév során is számottevő eredményeket mutathat fel.

Megrendezte az Intézet szeptemberben a népi írókkal kapcsolatos pártállásfoglalás nyomán kétnapos konferenciáját, melyen a referátumok és számos hozzászólás új kutatásokkal és új szempontokkal járult hozzá a kérdés megvilágításához, főként a népi írók nacionalizmusát és irodalomszemléletét illetően. Komoly eredmények tekinthetők, hogy az utolsó tíz év során első ízben valósult meg az a régi célkitűzésünk, hogy az aktuális irodalompolitikai kérdések vizsgálatába ne csak a XX. századi specialisták, hanem a régebbi korok szakértői is bekapcsolódjanak. Ezen a vitán a XIX. század és a régi irodalom kutatói közül jónéhányan igen értékesen járultak hozzá a népi írók problémáinak elemzéséhez. Ez a vita a népi írókról egy komoly elmélyült munka kezdetének tekinthető, melyet az Intézet az elkövetkező évben fog megvalósítani.²

A népi írók kérdésével egy időben, de ennél is nagyobb hangsúllyal kerül az Intézet munkájának középpontjába a magyar proletárirodalom, illetve szocialista irodalom eddig rendkívül elhanyagolt kérdése. Ennek a munkának a jegyében rendezte meg az Intézet az idei akadémiai nagygyűlés keretében a József Attila ülésszakot, *Révai József* bevezető referátuma, valamint *Tolnai Gábor*, *Bóka László*, *Szabolcsi Miklós*, *Diószegi András* előadásai alapján. Elhatároztuk, hogy az Intézet folyóiratának, az Irodalomtörténeti Közleményeknek minden számában közlünk egy a proletár-irodalom tárgyköréből vett tanulmányt. *Szabó György* Komját Aladár-tanulmánya már meg is jelent, *Diószegi András* Gábor Andor-tanulmánya pedig sajtó alatt van. A folyóiratban lehetőleg portrait-tanulmányok közlésére törekszünk, mert egyidejűleg a XX. századi osztályon készül egy tanulmánykötet, mely a proletár-irodalommal kapcsolatos szervezeti, elvi kérdéseket, az egyes folyóiratok, csoportosulások problémáit stb. fogja felölelni. Ez a tanulmánykötet, melynek előkészítésében a XX. századi osztály majd minden tagja részt vesz, 1959 folyamán elkészül. *Illés László* a magyar szocialista-realista próza-irodalomról kezdte meg monográfiájának munkálatait. Megkezdődött a két világháború közötti proletárirodalom dokumentumainak összegyűjtése és az azok legfonto-

² Az Intézet ezzel kapcsolatos terveit ebben a számban részletesebben is ismertetjük.

sabbjait tartalmazó kötet előkészítése *Garamvölgyi József* munkájaként. A Bibliográfiai osztályon folyamatban van a két világháború közti emigrációs irodalom bibliográfiájának összeállítását; ebből igen előrehaladott állapotban van már a bécsi és a moszkvai magyar emigráció bibliográfiája. A proletárirodalomra vonatkozó kutatások között természetesen a legfontosabb helyet továbbra is József Attila foglalja el. 1959-ben sor kerül a kritikai kiadás IV. kötetének sajtó alá rendezésére, *Szabolcsi Miklós* munkája által, valamint már az év első felében elkészül *Szabolcsi Miklós* József Attila élettrajzának első kötete.

Az egész év folyamán, már a korábbi tervek alapján is, folyt a Tanácsköztársaság irodalmi életével kapcsolatos kutatómunka. *József Farkas* szerkesztésében készül az 1918—19-es forradalmak irodalmáról szóló nagy dokumentum-gyűjtemény. Ennek négy kötetéből kettő már elkészült és 1959-ben meg is jelenik. Ezzel párhuzamosan *József Farkas* monográfiát is ír az 1918—19-es forradalmak irodalmi életéről, az Irodalomtörténeti Közlemények 1959. évi második száma pedig emlék-szám lesz a Tanácsköztársaság kikiáltásának 40-ik évfordulójára.

Az Intézet még 1958 első felében elhatározta, hogy rendszeressé teszi a másfél-két havonkénti irodalomelméleti vitákat. Ezekben a vitákban egy vagy több előre megírt referátum alapján az Intézet egész tagsága részt vesz. E viták tematikájával egyelőre a realizmus kérdései, valamint a ma is élő és ható irodalomtörténeti irányzatok értékelését és bírálatát, illetve a marxista irodalomtörténetírás eddigi eredményeinek elemzését vettük tervbe. A népi írókról szóló konferencia, valamint a József Attila ülésszak miatt csak 1958 decemberében került sor a realizmus-vitára. A vita alapja *Nyíró Lajosnak* a szovjet realizmus-vita eredményeit és tanulságait ismertető referátuma volt. Az eredményes vita a realizmus kérdésein túl az irodalomtörténeti revizionizmus problémáját is érintette. A szocialista realizmussal kapcsolatos vitát össze fogjuk hangolni a Szovjetunióban tervezett nagy szocialista-realizmus-vita előkészületeivel. Az egyes irodalomtörténeti iskolák elemzése és bírálata 1959 folyamán kerül sorra az Intézet vitaülésein. E viták alapjául a következő elvi tanulmányok szolgálnak majd: *Horváth Károlynak* a pozitivizmusról, *Vajda György Mihálynak* és *Gerézy Tibornak* a szellemtörténetéről, *Klaniczay Tibornak* Horváth János szintézis-konceptiójáról. E vitasorozat előjátékának tekinthető már *Tóth Dezsőnek* Horváth János irodalomszemléletéről írt két íves tanulmánya, mely már sajtó alatt van az Irodalomtörténeti Közlemények 1959. évi első számában. Az irodalomtörténetírás ideológiai-elméleti problémáit tárgyaló, vitasorozat betetőzését végül 1959 őszén a tudományágunkban jelentkező revizionizmus kérdéseit napirendre tűző ülésszak fogja képezni. Ezen kerül majd sor *Lukács György* irodalomtörténeti munkásságának megvitatására is.

Az elvi jelentőségű munka szempontjából különlegesen fontos az Intézetnek a moszkvai Gorkij Intézettel kötött megállapodása, melynek keretében az Intézet résztvesz három közös munkában...³

1959 folyamán fog az Intézet XX. századi osztálya hozzákezdeni a felszabadulás utáni irodalom tudományos vizsgálatához. Első lépésként az 1945—48 közötti periódus irodalomtörténeti kutatására kerül sor. Ennek keretében e periódus egyes irodalmi irányzatairól készülnék értékelő tanulmányok. Az Intézet vezetősége egyúttal nagy súlyt helyez arra, hogy az Intézet munkatársai mennél jobban bekapcsolódjanak a kritikai munkába is. Az a huzodózás a kritikai munkától, mely 1957 végén még érezhető volt, már 1958 első felében fokozatosan megszűnt. Az elmúlt év során *Diószegi András*, *Kispéter András*, *Nagy Péter*, *Nagy Magda*, *Rejtő István*, *Sötér István*, *Szabó György*, *Szabolcsi Miklós*, *Szaunder József* és mások írtak kritikákat. Az irodalmi élettel való kapcsolat erősödésének lényeges mozzanata, hogy az Intézet több munkatársa részt vesz irodalmi folyóiratok szerkesztésében, másoknak pedig fontos kulturpolitikai megbízatásai vannak.

A most ismertett és jellemzett új feladatok megoldásához az Intézet 1958 folyamán már teljes erővel hozzáfogott. E munka nagy arányú kibontakozása természetesen csak 1959-ben következik be, sőt az 1958. évi munka eredményei is jórészt csak a következő évben látnak napvilágot. Az alábbiakban most rátérünk az Intézet többi munkaterületein 1958 folyamán végzett munka és eredmények ismertetésére.

Mindenekelőtt az Intézet 1958-ban megjelent kiadványait érintjük, bár ezek jórészt még a megelőző évben készültek. Az Intézet monográfia-sorozatában, az „Irodalomtörténeti Könyvtár”-ban *Bán Imre* Apáczai Csere monográfiája, és *Dienes András* Petőfi a szabadságharcban c. munkája jelent meg. Mindkettőt igen kedvezően fogadta a kritika és méltán részesültek szerzőik könyvükért akadémiai jutalomban. Az „Irodalomtörténeti Füzetek” az elmúlt évben különösen fellendült, összesen 10 száma jelent meg, köztük olyan fontos tanulmányok, mint *Nagy Péternek* *Szabó Dezsőről*, vagy *Rejtő Istvánnak* az orosz irodalom magyarországi fogadtatásáról szóló értekezései. Az Új Magyar Múzeum sorozatban megjelent a *Móricz Zsig-*

³ A közös munkálatokat alább külön közleményben ismertetjük.

mondórol szóló írások gyűjteményének első kötete *Vargha Kálmán* szerkesztésében. Ennek a gyűjteménynek a tervbe iktatása annak idején nem volt feltétlenül helyes; bármilyen hasznos is az ilyen összeállítás a kutatók számára, könyvkiadásunkat túlzottan megterhelné, ha minden író esetében ilyesmire törekednénk. A kritikai kiadások közül megjelent a József Attila kritikai kiadás kitűnően összeállított és kiadgatóllo harmadik kötete *Szabolcsi Miklós* szerkesztésében.

Az Intézet mindkét folyóirata 1958-ban jelentős fejlődésen ment keresztül. Az Irodalomtörténeti Közlemények egyre fokozottabban tükrözi az Intézetben növekvő ideológiai igényességet. Ugyanakkor az idej évfolyam, s különösen a *Horváth János* 80. születésnapja tiszteletének szentelt 2—3. szám kiemelkedő tudományos színvonalat áruel. Fontos jelenség a folyóiratban a kritikai rovat megerősödése. A folyóirat feladatává tettük, hogy ezentúl minden magyar irodalomtörténeti kiadványról, valamint az irodalomtörténetet is érintő rokottudományi művekről bírálatot közöljön. Ez annál is inkább szükséges volt, mert számos fontos kiadványról évek óta nem jelent meg bírálat. A folyóirat szerkesztősége ezt az elmáradást 1958-ban már jelentősen csökkentette. A folyóirat gazdagodását eredményezte az Intézet belső életének eseményeiről beszámoló rovat, melyet sikerült nem a többi közlemények rovására, hanem terjedelem-emelés útján megvalósítani. 1959-ben a folyóirat szerkesztősége első-sorban az ideológiai színvonal további emelésére fog törekedni, az ideológiai igényességet különösen fokozni kell majd a bírálatokban. Számottevően megjavult a Világirodalmi Figyelő színvonalá is. A folyóirat szerkesztősége szakított a korábbi kissé laposan dokumentáló mód-szerrel, s a folyóiratot sokkal élénkebbé tette. A folyóirat egyben megszűnt pusztán ismertető jellegű orgánumn lenni, rátért eredeti világirodalmi tárgyú tanulmányok közlésére is, és elő-terbe helyezte a legújabb külföldi irodalom ismertetését, bírálatát.

A Világirodalmi Figyelő a jelenlegi külföldi irodalom és irodalomtudomány ismeretése és bírálatá útján fontos ideológiai szerepet kell, hogy betöltsön. Különösen jelentős feladata a szovjet irodalomelméleti viták és munkák rendszeres ismertetése. E célok érdekében szükség van a folyóirat ideológiai színvonalának további emelésére, mert a jelenlegi helyzet még nem mondható kielégítőnek.

Az Intézet 1958. évi tervében középponti helyet foglalt el az egyetemi irodalomtörténeti tankönyv előkészítése. Ezt a célt szolgálta számos készülő monográfia. Ezek közül az év folyamán elkészültek a következők: *Czine Mihály*: Móricz Zsigmond írói fejlődése I., *Pirnat Antal*: A magyar antirrintarizmus radikális szakasza, *Gerézi Rabán*: A magyar műköltészet kezdetei, *Komlós Aladár*: A magyar líra Aranytól Adyig. Jelentősen előrehaladtak az alábbi monográfiák, illetve nagyobb értekezések munkálatai: *Varjas Béla*: A históriás ének, *Klaniczay Tibor*: Balassi költészete, *Stoll Béla*: A XVII. század szerelmi költészete, *Hopp Lajos*: Mikes Kelemen, *Szauder József*: Kazinczy, *Horváth Károly*: Az ifjú Vörösmarty, *Somogyi Sándor*: Gyulai Pál, *Sötér István*: Madách Imre, *Bodnár György*: Kafka Margit, *Ungvári Tamás*: A fiatal Babits, *Diószegi András*: A XX. századi novellairódalom, *Szabolcsi Miklós*: József Attila életrajza. Az elkészült s a még folyamatban levő munkálatok lehetővé teszik, hogy 1959 folyamán a tankönyv első három kötetének írása megkezdődjék. A XX. századi kötet munkálataival még egyelőre célszerű megvárni a proletáirodalommal és a népi írókkal kapcsolatban idén megindult kutatások előrehaladását.

Az elmúlt év során teljes erővel folytatódott az anyagfeltáró munka a magyar irodalom valamennyi korszakában. A kritikai kiadások közül különösen a Régi Magyar Költők Tára és a Vörösmarty-kiadás munkálatai jutottak jelentősen előbbre, mindkettőből több kötet kiadásra készen áll, illetve kiadása folyamatban van. Az év folyamán megkezdődött a Zrínyi és a Mikes-kiadások munkája is. Közél áll a befejezéshez a Petőfi kritikai-kiadás utolsó kötete. Az anyagfeltáró-munka során középponti helyet foglalt el a Petőfi-kutatás. A kritikai kiadás mellett nagy erővel készült a Petőfi-bibliográfia és elkészült a Petőfi-életrajz részletes tematikája is. Az Intézet Bibliográfiai Osztálya teljes mértékben beváltotta a hozzáfűzött reményeket; 1958 folyamán tervszerűen végezte a magyar irodalomtörténet bibliográfiai kézikönyvének, valamint a XX. századi magyar irodalom bibliográfiai katalógusának anyaggyűjtését.

A modern filológia kutatások terén folytatódottak és jelentősen előrehaladtak a már korábban megkezdett munkálatok. A munka előterében az irodalomelmélet klasszikusait közreadó sorozat, a szomszéd népek irodalmait összefoglaló kézikönyvek, a magyar és külföldi irodalom kapcsolatainak vizsgálata, végül néhány elvi kérdés tanulmányozása állt. Elkészült *Vajda Gy. Mihály* munkája révén a Lessing irodalomelméleti műveit közreadó kötet és befejezés előtt áll a német klasszikus drámáról szóló értekezése. Folyamatban van *Nyirő Lajos*nak az orosz forradalmi demokraták tragikum-elméletéről, *Miklós Pálnak* a modern kínai irodalmi nyelvről, *Sziklay Lászlónak* Hviezdoslavról, *Rába Györgynek* a Nyugat műfordítóiról, *Vujicsics Sztójánnak* a szerb-horvát népköltészet magyar kapcsolatairól készülő munkája. *Sziklay László* emellett megkezdte a szlovák irodalom kézikönyvének írását.

Az Intézet könyvtára, az Eötvös-könyvtár az elmúlt évben is jól szolgálta az Intézetben folyó kutatásokat. A könyvtár gyarapodása ajándékok és csere révén lényegesen nagyobb volt, mint amit a költségvetés lehetővé tett. A könyvtár 1958-ban 4799 könyvtári egységgel gyarapodott 104.038 Ft értékben. Az 1958. évi összeggyarapodás jelentősen több mint az előző évi 3715. Az új könyvek könyvtári feldolgozása hiánytalanul megtörtént, sőt sikerült az elmúlt évben a teljes duplumanyagot (a folyóiratokat is) katalogizálni. A nyár folyamán új helyiségek és újabb könyvespolkok bekapcsolásával sikerült valamennyire átmenetileg csökkenteni a súlyos elhelyezési nehézségeket.

1958 folyamán tovább erősödtek az Intézet külföldi kapcsolatai, elsősorban személyes látogatások révén. Az Intézet munkatársai közül külföldi tanulmányúton volt az év során *Dienes András, Garamvölgyi József, Horányi Máttyás, Klaniczay Tibor, Nagy Magda, Nyirő Lajos, Pirnát Antal, Rejtő István, Somogyi Sándor, Sötér István, Tóth Dezső és Varga József. Bor Kálmán és Sziklay László* részt vettek a szeptemberi szlavisztikai kongresszuson Moszkvában, ahol *Sziklay* igen sikeres előadást is tartott. Intézetünket ugyanezen idő alatt 27 külföldi tudós és író látogatta meg (szovjet, kínai, német, román, csehszlovák, jugoszláv és olasz kutatók), kik közül többen hosszabb időt töltöttek Budapesten az Intézet vendégeként. Külföldi kapcsolataink fejlődését mutatja a könyvtár egyre szélesülő külföldi cseréje. Jelenleg a könyvtár hét külföldi intézménnyel való kapcsolatok erősödése állt az előtérben, munkatársaink közül a legtöbb külföldi kiküldetés a Szovjetunióba irányult. Az Intézet által kiépített külföldi kapcsolatok egyik szép és nagy fontosságú gyümölcse volt a Balassi-dramát is magában foglaló bécsi kódex megtalálása *Jan Mišianik* szlovák kutató részéről, aki nyomban az Intézettel lépett érintkezésbe a kódex feldolgozása és publikálása ügyében. E nagyjelentőségű felfedezésről az MTA I. osztályának és az Intézetnek dec. 1-én tartott ülésén *Jan Mišianik, Eckhardt Sándor* és *Klaniczay Tibor* számoltak be.

Végül meg kell említeni, hogy az Intézet szervezeti megszilárdulásának két fontos mozzanatára került sor az elmúlt esztendőben. Az Akadémia rendeletére és új irányelvei alapján elkészült az Intézet szervezeti és működési szabályzata, valamint 1958 őszén az Akadémia Elnöksége újra kinevezte az Intézet Tudományos Tanácsát. A Tudományos Tanács újjraalakulása lehetővé teszi, hogy az Intézet a legfontosabb kérdésekben az irodalomtudomány legjobb hazai képviselőinek tanácsaira és bírálatára is támaszkodhasson.

SÖTÉR ISTVÁN LÁTOGATÁSA A SZOVJETUNIÓ IRODALOMTÖRTÉNETI INTÉZETEIBEN

Szovjetunióbeli tanulmányutamat (1958. szept. 19.—okt. 17.) elsősorban arra használtam fel, hogy a moszkvai Gorkij Világirodalmi Intézettel szoros kapcsolatokat teremtek s ily módon a Magyar Tudományos Akadémia Irodalomtörténeti Intézetének együttműködését a szovjet intézetekkel biztosítsam.

Bevezetőként megemlíthetem, hogy szovjet részről a legnagyobb készséget és segítő szándékot tapasztaltam a magyar intézettel szemben. A magyar irodalomtörténetírás és irodalomelmélet iránti rendkívüli érdeklődés jelének foghatom fel azt, hogy három közös tervmunkában sikerült szovjet partnereimmel megállapodnom s ezenkívül kutatók, valamint tanulmányok, cikkek stb. cseréjében is.

A moszkvai Gorkij Intézet és a leningrádi Puskin Intézet a két legfontosabb centrum, ahol a szovjet irodalomtörténetírás, valamint irodalomelmélet munkája kialakul. A két intézet más-másféle jellegű; a moszkvai intézet ugyan világirodalmi célkitűzésű, de valójában az egész orosz és szovjet irodalomtörténetírás kérdéseivel foglalkozik és áttekinti a népi demokráciák, valamint a kapitalista világ egész irodalmi anyagát is.

A Gorkij Intézet igen fontos irodalomelméleti munkásságot fejt ki és ezáltal bekapcsolódik az élő irodalom problémáiba. Legutóbb a kritikai realizmus vitája és az 1959-es évben készülő szocialista realizmus vita az Intézetet közvetlen kapcsolatba hozzák az élő irodalom kérdéseivel. Ezen túlmenően, a Gorkij Intézet évente nagy kritikai összefoglalást nyújt az elmúlt esztendő egész szovjet irodalmi terméséről és ily módon lényeges szerepe van a szovjet kritikai élet kialakításában is.

Általában elmondhatjuk, hogy míg a Szovjet Írók Szövetsége inkább az élő irodalom szervezeti, kiadási, személyi kérdéseivel foglalkozik, addig a Gorkij Világirodalmi Intézet a klasszikus irodalom történeti és elvi kérdéseinek gondozása mellett, döntő szerepet játszik az élő irodalom elvi kérdéseinek kialakításában. Ez a célkitűzés megfelel az Intézet eszméjét meghirdető Gorkij elképzelésének is.

A Gorkij Intézet osztályai a következők: 1. Irodalomelméleti Osztály, 2. Orosz Klasszikus Osztály, 3. Szovjet Irodalmi Osztály (ennek az Osztálynak keretében külön Gorkij

és Majakovszkij csoport is működik). 4. Szovjet Népek Osztálya. (A szovjet népek klasszikuskorszakát a köztársaságok irodalomtörténeti intézetei kutatják.) 5. Népköltészeti Osztály. (Mind az orosz, mind a szovjet népek népköltészetével foglalkozik. Jelenleg az orosz hősköltémények kutatása áll előtérben.) 6. Ókori Irodalmi Osztály. (Most fejezték be a három kötetes görög irodalomtörténet és a két kötetes római irodalomtörténet szintézisét.) 7. A nyugat-európai és amerikai irodalom. (Ennek az Osztálynak imponáló teljesítményei közül kiemelem a négykötetes francia irodalomtörténetet és az angol irodalom öt kötetes történetét.) 8. A népi demokráciák irodalmának Osztálya. (Ebbe az osztályba tartozik a kínai irodalom is; a mi Irodalomtörténeti Intézetünk ezzel az osztállyal fog három közös tervmunkát végezni.)

A különféle csoportok közül megemlítem a textológiai csoportot, a kritikai kiadások csoportját, amely Gorkij, Majakovszkij, Jeszenyin műveinek kiadásával foglalkozik, valamint a Kézirat Osztályt, amely Gorkij, Alexej Tolsztoj stb. kézirati hagyatékának gondozásával foglalkozik. Részt vettem a Gorkij Intézet Tudományos Tanácsának ülésén, amely az 1959-es tudományos tervét vitatta meg. A Tudományos Tanácsnak igen nagy szerepe van a Szovjetunióban. A Tudományos Tanács ülései nyilvánosak, azokon az Intézet valamennyi tagja felszólalhat, elmondhatja véleményét.

A leningrádi Puskin Intézet főként abban különbözik a moszkvai Gorkij Intézettől, hogy elméleti és elvi kérdések helyett inkább filológiaiakkal foglalkozik. A Puskin Intézet igen értékes írói hagyatékot őriz; kincseket érő kéziratára van, amelyben Puskin, Lermontov, Turgenyev stb. stb. kéziratait, nagy orosz írók könyvtárait stb. találjuk meg. A Puskin Intézet elsősorú bibliográfiai, textológiai és szövegkritikai s főként összehasonlító irodalomtörténeti irányzat a Szovjetunióban teljes virágzásban van. Legjobb képviselője az Intézet igazgatóhelyettese, *Alexejev* akadémikus, akinek igen komoly nemzetközi híre van. Ez az iskola a *Veszelojszkij*-féle iskola örökségét folytatja tovább. Azok a szélsőséges támadások, amelyek korábban *Veszelojszkij* életműve ellen irányultak, ma egyértelmű elítéltetésben részesülnek. A szovjet összehasonlító irodalomtörténet igen fontos célokat tűz maga elé; elsősorban az orosz irodalomnak az egész világirodalomra gyakorolt ihlető hatását, kisugárzását vizsgálja s éppen ezért nagy nemzetközi jelentősége is van. A leningrádi összehasonlító irodalomtörténeti módszer tanulmányozása ugyancsak fontos lenne számunkra, mivel ez a tudományág nálunk több esztendő óta elsorvadóban van.

A leningrádi intézet jellegzetességeihez hozzátartozik az is, hogy igen komoly népköltészeti tevékenységet folytat s folklór gyűjteménye a legzadagabbak közé tartozik. A leningrádi Puskin Intézet szoros kapcsolatot tart fenn mindazokkal a külföldi (népi demokratikus és kapitalista országok) kutatókkal, akik az orosz irodalmat művelik és ily módon ébren tartja a világ tudományos közvéleményében az orosz, valamint a szovjet irodalom iránti érdeklődést.

A Gorkij és a Puskin Intézet nem egyedüli centrumai az irodalomtörténeti kutatómunkának. E két intézeten kívül valamennyi szovjet köztársaságnak megvan a maga irodalomtörténeti kutatóintézete és ezen kívül még irodalomtörténeti kutatás folyik a szláv intézetben, a keleti intézetben stb. is. A szovjet tudomány egyáltalán nem tartja aggasztónak a munka ilyen sokféleségét és a Gorkij Intézet még arra sem tart igényt, hogy különösebb ellenőrző, vagy irányító szerepet végezzen a szovjet köztársaságok irodalomtörténeti intézeteinek munkája fölött. Ez utóbbiak konzultálják tudományos terveiket a Gorkij Intézettel, de még ennek a konzultálásnak is inkább informatív jellege van. A tudományos munka egyoldalú centralizálása helyett, tehát a Szovjetunióban igen erős decentralizáló törekvést láthatunk és az egyes intézetek önálló kezdeményezésének leghatékabban érvényesülését.

Általános benyomásként említhetem meg, hogy a magyar irodalom és irodalomtörténet-írás iránt ugyan széleskörűen van érdeklődés, mégis jártasságot és tájékozottságot e tekintetben csak a moszkvai Gorkij Intézet két munkatársánál (*Ljudmilla Sargina* és *Oleg Rosszijanov*), valamint a népi demokratikus osztály vezetőjénél, *Balasz* professornál tapasztaltam. Idegen nyelvű kiadványaink csekély száma miatt a szovjet kutatás csak szórványosan értesül eredményeinkről s kapcsolataink elégtelen volta miatt törekvéseinket sem ismeri eléggé. Az 1955-ös irodalomtörténeti kongresszuson a Gorkij Intézet részéről megjelent *Scserbina* igazgatóhelyettes és *Szamarin* professzor osztályvezető; felszólalásaik nagy elvi jelentőségűek voltak, de 1955 óta személyi kapcsolat nem fejlődött a Gorkij Intézet és a magyar irodalomtörténetírás között. Az 50-es évek kezdete óta nem is jelentek meg a magyar irodalommal foglalkozó tanulmányok a szovjet szakirodalomban. Ezzel a helyzettel nem lehetünk megelégedve, s el kell érünk, hogy a szovjet irodalomtörténeti közvélemény megfelelő módon értesüljön munkánkról, eredményeinkről. A kapcsolatok elmélyítése annál inkább eredményesnek ígérkezik, mivel az 1958 szeptemberi nemzetközi szlavisztikai kongresszuson a viszonylag kis létszámú magyar delegáció szereplése igen jó visszhangot keltett s e széles nemzetközi fórumon a magyar szlavisztikai tudomány komoly elismerést vívott ki magának. Egyik leg-

sürgetőbb feladatunknak kell tehát tekintenünk a szovjet irodalomtörténeti és irodalomelméleti körökkel való kapcsolataink további kiépítését.

Amiként a Szovjetunióban nem ismerik megfelelően a magyar irodalomtudomány eredményeit, ugyanúgy mi sem lehetünk megelégedve a szovjet irodalomtudomány eredményeinek hazai megismertetésével. Az elmúlt években lefordított szovjet irodalomtudományi munkák nem feltétlenül az ottani tudományos színvonal legmagasabb fokát képviselik s meg kellett állapítanom, hogy számos jelentős tudós nagy feltűnést keltett művét Magyarországon nem ismerik, vagy csak igen felületesen hallottak róla. Nem egyszer tapasztaltam, hogy a hazai sajtóban részletesen ismertettek olyan szovjet műveket, melyeket odakint nem tekintenek élvonalbelieknek; napilapjaink fordításokban közölnek szovjet cikkeket, amelyeknél értékesebbek és fontosabbak is megjelennek szovjet folyóiratokban.

Mindebből az következik, hogy a hazai közvéleményt általában nem tájékoztatják pontosan a szovjet tudomány, irodalomelmélet, kritika stb. újonnan kialakult irányáról, törekvéseiről és közvéleményünk sem is sejti, hogy hány új, eredeti és érdekes kezdeményezéssel, szemléletmóddal találkozhatunk a legújabb szovjet kritikai és elméleti életben.

Egyik, nem éppen örvendetes tapasztalatom az is, hogy habár a magyar irodalom számos alkotását fordították eddig orosz nyelvre, a magyar irodalom szovjetunióbeli olvasottsága még nem érte el a kívánatos mértéket. Nem nevezhetjük mindig kielégítőnek az orosz nyelvre lefordított magyar művek kiválasztását sem.

Valószínűen ez az oka annak, hogy a magyar irodalom iránt nem tudott kialakulni akkora érdeklődés, mint amekkorát irodalmunk megérdemelne. Jelenleg a Szovjetunióban a nagyközönség leginkább a német és amerikai irodalom iránt érdeklődik; a legnagyobb olvasóközönsége az alábbi íróknak van: Feuchtwanger, Thomas Mann, Heinrich Mann, Leonhard Frank, Th. Dreiser, Hemingway stb. Ezeknek az íróknak a népszerűsége mellett a magyar irodalom meglehetősen háttérben marad.

Azt hiszem ezen a helyzeten változtatni kell és változtatni lehet s az orosz nyelvre fordítandó magyar műveket gondosabban s a szovjet olvasóközönség legújabbban megmutatkozó igényeinek megfelelően kell kiválogatni. Súlyos tévedés lenne abból az elvből kiindulni, hogy a szovjet kulturális életet az a szematizmus jellemezné, amely a mi kulturális életünkben egy időben uralkodott. A szovjet közönség rendkívül érzékeny mindenre, ami újszerű és egészséges. Ezt az igényt a magyar irodalom is ki tudná elégíteni. Igen nagy az érdeklődés a Szovjetunióban például egy, a nagyközönségnek szóló magyar irodalomtörténeti kézikönyv iránt, s többen kérték, hogyha ilyen mű megszületnék minálunk, minél sürgősebben juttassuk el hozzájuk lefordítás céljából. Szakkörökben nagy az érdeklődés ezenkívül a világirodalmat tárgyaló magyar tanulmányok, esszék stb. iránt is.

Több ízben folytattam megbeszélést *Anyiszimov* elvtársal, a Gorkij Világirodalmi Intézet igazgatójával, annak érdekében, hogy a szovjet és magyar intézetek között folyamatos, közös munka alakuljon ki. Ezenkívül *Anyiszimov* elvtársat és az Intézet magyar szakértőt behatóan tájékoztattam azokról a vitákról, problémákról, munkákról, amelyek nálunk az irodalmi élet kibontakoztatása, a revizionizmus elleni harc és irodalomtudományunk marxista szintjének továbbfejlesztése jegyében folynak.

A Gorkij Intézettel (valamint a Puskin Intézettel) három közös tervmunkában állapodtam meg és ezeket a terveket a Szovjetunió Tudományos Akadémiája I. Osztályának Vezetősége szóbeli tárgyalásainkon helybenhagyta s azok létrehozásához minden anyagi és személyi segítséget megad.

A három közös téma a következő: 1. Az orosz—magyar és magyar—orosz irodalmi kapcsolatok; 2. A nemzeti hagyományok és a szocialista realizmus kapcsolata a népi demokráciákban; 3. A szocialista realizmus genezise a népi demokráciákban. Intézetünk már kialakította terveit e témákkal kapcsolatban, melyeket folyóiratunk e száma részletesen ismertet.

S. I.

KÖZÖS KUTATÁSOK A MOSZKVAI GORKIJ INTÉZETTEL

A Magyar Tudományos Akadémiának a Szovjetunió Tudományos Akadémiájával az 1959. évre megkötött tudományos együttműködési egyezménye keretében az MTA Irodalomtörténeti Intézete és a moszkvai Világirodalmi Gorkij Intézet közvetlen kapcsolatot létesít és együttműködik egymással. *Sóler István*, az Intézet igazgatója 1958 őszén, moszkvai látogatása során személyesen tárgyalta a közös kutatások lehetőségéről a Gorkij Intézet, valamint az Intézet Népi Demokratikus Osztályának vezetőivel, akik nagy érdeklődéssel fogadták a felvetett javaslatokat. A megbeszélések eredményeképpen megállapodás jött létre három közösen végzendő tervmunkára:

1. A magyar—orosz és orosz—magyar irodalmi kapcsolatok története;

2. A nemzeti hagyományok és a szocialista realizmus kapcsolata;

3. A szocialista realizmus kialakulása a magyar irodalomban.

A magyar és az orosz irodalom kapcsolatának vizsgálata nemcsak a mindjobban kibontakozó marxista összehasonlító irodalomtörténet módszertanának megerősödése szempontjából fontos. Fontos azért is, mert a magyar irodalom fejlődésének számos lényeges kérdését is érinti. Az orosz irodalom ugyanis nagymértékben elősegítette irodalmunk fejlődését a realizmus irányában, hatásának kutatása tehát filológiai és történeti feladatokon túlmenően nagymértékben előreviszi a magyar realizmus útjának vizsgálatát is.

E fontos kérdés egész történetét egy kb. 30 íves monografikus mű foglalja össze, amely 1960-ban készül el, s a Gorkij Intézet kiadásában oroszul, intézetünk kiadásában pedig magyarul jelenik meg. A monográfia létrehozására munkaközösség alakul, amelyben a Gorkij Intézet Népi Demokratikus Osztályának kutatóin, Intézetünk Világirodalmi, XIX. és XX. századi magyar irodalomtörténeti osztályának munkatársain kívül a kérdés más hazai szakemberei is részt vesznek. E szintézis szerzőinek a korábbi tudományos irodalomból számos részlettanulmány áll rendelkezésére, több fontos kérdés esetében azonban hiányoznak az előtanulmányok. Ezért Intézetünk elhatározta, hogy 1959-ben tanulmánykötetet jelentet meg, amely egyrészt áttekintést ad majd az orosz, ill. szovjet irodalommal foglalkozó hazai kutatások új eredményeiről, másrészt több „fehér foltot” igyekszik eltüntetni a kutatási terület térképéről. A kötetben helyet kapnak a két Intézet kutatóinak dolgozatain kívül a problematika más tudományos és egyetemi intézetben dolgozó neves szakértői is. Ízelítőül hadt soroljuk fel néhány készülő tanulmány címét: A magyar és az orosz népköltészet közös vándormotívumai (*Kovács Zoltán*); Az Ének Igor hadáról; magyar műfordítási problémák (*Képes Géza*); Puskin magyarországi vonatkozásai 1860-ig (*Radó György*); Orosz tudósok és írók magyarországi utazásai s magyarországi szláv kapcsolatai a XIX. század első felében (*Arató Endre*); A reformkori magyar irodalom orosz vonatkozásai (*Fenyő István*); Az orosz forradalmi demokraták fogadtatása Magyarországon (*Nyirő Lajos*); Az orosz irodalom Magyarországon a XIX. század második felében (*Zöldhelyi Zsuzsa*); Jókai és az orosz irodalom (*Szekerés László*); Herzen Kolokoljának magyar vonatkozásai (*Józsa Antal*); Goncsarov a magyar irodalomban (*Kozoca Sándor*); Bérczi Károly Anyegin-fordításának néhány problémája (*Péter Mihály*); Lermontov versművészete magyar köntösben (*Galdi László*); Az orosz forradalmi narodnyikok visszhangja az 1870—80-as évek magyar sajtójában (*Dolmányos István*); Turgenyev-hatások a magyar novella fejlődésében az 1880-as évektől Krudjig (*Diószegi András*); Magyarok levelei Tolsztojhoz (*Zöldhelyi Zsuzsa*); Csehov és a magyar irodalom (*Rejtő István*); Ady és az orosz irodalom és forradalmi mozgalom hatása 1905—1907-ben (*Oleg Rosszijanov*, a Gorkij Intézet munkatársa); Az orosz drámairodalom Magyarországon az első világháború előtt (*Vajda György Mihály*); A Nyugat és az orosz irodalom (*Bodnár György*); Az orosz és a szovjet irodalom vonatkozásai az 1918/19-es magyar forradalmak irodalmában (*József Farkas*); A magyar irodalom fogadtatása a XX. századi orosz és szovjetországi irodalomban (*Ljudmilla Sargina*, a Gorkij Intézet Népi Demokratikus Osztályának tudományos titkára); A szovjet irodalom Magyarországon a két háború között (*Lengyel Béla*); Zalka Máté magyarországi évei és szerepe a magyar irodalmi kapcsolatok terén (*Garamvölgyi József*); Majakovszkij Magyarországon (*Botka Ferenc*); Az Új Hang és a magyar—szovjet irodalmi kapcsolatok (*Illés László*); Az orosz és a szovjet dráma a magyar színpadon a felszabadulás után (*Mályus Elemérné*); A szovjet költészet Magyarországon a felszabadulás után (*Kardos László*).

A monográfia előzetes vázlatát és a tanulmánykötet tematikai tervét, amelyet *Kemény G. Gábor* osztályvezető, a kötet megbízott szerkesztője dolgozott ki, már 1958 decemberében megküldtük a Gorkij Intézetnek és a leningrádi Orosz Irodalomtörténeti Intézetnek (Puskin-ház), amely az összehasonlító irodalomtörténeti munkálatok központja a Szovjetunióban.

A másik közös tervtéma, a Gorkij Intézet Népi Demokratikus Osztályának munkatervével függ össze. Ebben a munkatervben szerepel, mint fontos elvi kérdés „A nemzeti hagyományok és a szocialista realizmus kapcsolata a népi demokráciákban” c. téma, amelyről tanulmánykötetet jelentetnek meg. Intézetünk vállalta, hogy ennek a kérdésnek magyar részét kidolgozza, megvitatja s a Gorkij Intézet munkatársaival közösen kialakított végeredményeket nagyobb elvi tanulmányban a kiadandó kötet szerkesztőinek rendelkezésére bocsátja. Ez a téma nemcsak a szovjet irodalomtudományt érdekli, de a legszorosabban összefügg a magyar irodalomtörténetírás elviségének kialakításával is. Az előkészületben levő magyar irodalomtörténeti szintézis, ill. egyetemi tankönyv egyik legfontosabb kérdése éppen klasszikus irodalmi hagyományaink értelmezése.

A téma elvi vonatkozásainak teljes feltárása gondos és alapos előkészítést igényel, annál is inkább, mert irodalmunk — a magyar társadalmi fejlődés sajátosságai miatt — története során nem egyszer vált a társadalmi öntudat és közgondolkodás fő eszközévé. A nem-

zeti kultúra kettősségének lenini tételét, valamint a hagyomány és megújulás viszonyának történeti jellegét szem előtt tartva, mindenekelőtt tisztázni kell a hagyomány, közelebbről a nemzeti irodalmi hagyomány értelmét és fogalmát, mértékét és milyenségét. A téma ki-munkálásának terve szerint, amely *Szaunder József* osztályvezető munkája, ezeknek az elvi megfontolásoknak az alapján dolgozzák ki a három magyar irodalomtörténeti osztály munkatársai a téziseket ahhoz a három vitához, amelyeken konkrétan megtárgyalják a hagyomány és az újulás viszonyának alakulását a magyar irodalomban kezdetektől napjainkig. A viták nyomán 1955 végére a megbeszélések tanulságainak és eredményeinek felhasználásával *Nagy Péter* kandidátus elvi tanulmányt készít, a szocialista realizmus és a nemzeti irodalmi hagyomány összefüggéséről, amely a Gorkij Intézettel közösen tartandó konferencián a vita alapjául szolgál.

Ugyancsak a Gorkij Intézet 1959. évi tervmunkái között szerepel „A szocialista realizmus genezise a népi demokráciákban” c. téma. Intézetünk XX. századi magyar osztálya behatóan foglalkozik a proletárirodalom és a forradalmi emigrációs irodalom kérdéseivel, tanulmánykötetet tervez e tárgykörben és a kérdés megoldása érdekében szüksége van a Szovjetunióban levő magyar emigrációs irodalom feldolgozására is. Ezért szívesen vállalkozott az együttműködésre. *Szabolcsi Miklós* osztályvezető már elkészítette és eljuttatta a szovjet kutatóknak javaslatát a téma közös feldolgozására. A tervek szerint elkészítendő tanulmány, amelyet a részletkutatások eredményeinek felhasználásával *Bodnár György* tudományos munkatárs dolgoz ki, elsősorban történeti jellegű lesz. Ismerteti majd az emigrációban működő kommunista írók és írócsoportok működését, behatóan foglalkozik a Magyar Tanácsköztársaság irodalmi életével, részletesen taglalja a két világháború között Magyarországon íródott, szocialista-realista tekinthető műveket. Ebben az összefüggésben hangsúlyozottan kiemeli *József Attila* jelentőségét, központi helyét és iránymutató voltát mai irodalmunk számára. Emellett foglalkozik a tanulmány mindazokkal az írócsoportokkal és írókkal, akik itthon szocialista-realista műveket alkottak. Rámutat a szovjet irodalom közvetett (az emigrációs írók művein keresztül jelentkező) és közvetlen hatására a magyar szocialista irodalomban. Befejezésül azt vizsgálja a tanulmány, miként folytatódott ezek a kezdeményezések 1945, a felszabadulás után, milyen elvi alapokon és milyen hagyományokra támaszkodva bontakozott ki ez az új magyar irodalom, milyen eredményeket értünk el és milyen hibákat követünk el a szocialista-realista hagyomány felhasználásában.

A tanulmány megírása — történeti jellege mellett — több olyan elméleti kérdést is érint (pl. beszélhetünk-e szocialista-realista irodalomról nem-szocialista társadalomban, milyen határok között tekinthető valamely írói alkotás szocialista-realistának ilyen körülmények között stb.), amelyeknek konkrét történeti anyaggal dokumentált helyes marxista megválaszolása nemcsak a magyar, hanem a mai nyugati irodalmak, valamint a gyarmati sorból most felszabaduló népek irodalmának szempontjából is fontos.

B. K.

A „NÉPI” IRÓK MOZGALMÁNAK KUTATÁSA

Az MSZMP Kulturális-elméleti munkaközösségének állásfoglalásával kapcsolatban az Intézetben is megéltünk a tudományos-ideológiai munka.

Szeptember 8—9-én az Intézet kétnapos konferenciát rendezett, amelyen a referátumok (*Sötér István, Diószegi András, K. Nagy Magda*) s a hozzájuk kapcsolódó, csaknem harminc hozzászólás világította meg a kérdéseket, elsősorban a „népi” írók irodalomszemléletének, s a nacionalizmus történetének s jellegének tisztázatlan kérdéseit. (A kétnapos ülészokról szóló beszámoló l. Magyar Tudomány 1958. 10. a vita jegyzőkönyve, sokszorosított formában, 1959 januárban napvilágot látta.)

A vita komoly, elmélyült munka kezdetének tekinthető. E munka részeként a Régi Magyar Osztály *Hopp Lajos* tanulmánya nyomán érdekes vitát rendezett *Németh László* és a „rég Magyarországra” kérdéskörrel a tanulmány a folyóiratnak ebben a számában lát napvilágot.) Ugyancsak ehhez a kérdéscsoporthoz kapcsolódik *Nagy Péter*: Szabó Dezső indulása c. nagy tanulmánya (IF 1953), amely részletesen elemzi Szabó Dezső ideológiájának forrásait, összeveti, kialakulását. A szerző a továbbiakban egy, Szabó Dezső egész pályáját felölelő monográfián dolgozik.

A Bibliográfiai Osztály, a munkát elősegítendő, hozzáfogott a „népi” írók mozgalma bibliográfiájának elkészítéséhez. Első lépésként az 1928—1938 közti időszak könyv-, napilap- és folyóirat-anyagának feldolgozását, s az anyag kiadását tűzte ki. A munka, ha a megfelelő anyagi feltételeket biztosítani lehet, — 1959 év közepére elkészül.

A XX. századi osztály még ebben az évben nagyszabású tanulmánykötet elkészítését vette tervbe. A tanulmányok szerzői főként az Intézet tagjai, de külső szakemberek is; benne részint nagyobb pályaképek kapnak helyet a „népi” mozgalom legjelentősebb íróiról (készül portré Németh Lászlóról, Illyés Gyuláról, Erdélyi Józsefről, Darvas Józsefről, Szabó Pálról, Veres Péterről, Kodolányi Jánosról, Tamási Áronról, Gulyás Pálról), részint történeti jellegű értekezések (Móricz Zsigmond és a „népi” írók, József Attila és a „népi” írók, a Nyugat és a „népi” írók, a Válasz története), végül elvi jellegű tanulmányok (összefoglaló kép a népi írók irodalomszemléletéről, a szociografizmusról, az írói hivatástudat változásáról.)

Az Intézet belső munkatársai közül *K. Nagy Magda* tudományos munkatárs nagyszabású monográfiát készít a „népi” mozgalom egész történetéről, fejlődéséről, ideológiájáról, különösen az egyes írók szépirodalmi működéséről. A munka egyes fejezetei (az 1934—37 közti időszak jellemzése) előreláthatólag még ebben az évben elkészülnek.

Külső munkatársaink közül is számosan dolgoznak a „népi” írókkal kapcsolatos témákon. Legjelentősebb közülük *Béldi Miklós* készül Illyés-monográfiája; de tanulmányok készülnek a Kelet Népe első időszakáról, a Válasz-ról, a „népi” írók esztétikai nézeteiről és más, történeti s elvi kérdésekről is.

Sz. M. .

A kiadásért felel az Akadémiai Kiadó igazgatója.

Műszaki felelős: Szöllősy Károly

A kézirat érkezett: 1959. I 28. — Példányszám: 1900 — Terjedelem: 16.8 (A/5) iv + 1 db 2 old. műmell.

Akadémiai Nyomda Budapest. — 48100/59 — Felelős vezető: Bernát György

TARTALOMJEGYZÉK

<i>Szabolcsi Miklós</i> : A magyar proletáriródalom kutatásainak kérdéseire	177
<i>József Farkas</i> : Gondolatok a Tanácsköztársaság irodalmáról	184
<i>Czine Mihály</i> : Móricz Zsigmond a forradalmakban	217
<i>Ungvári Tamás</i> : Adalékok Babits Mihály pályaképehez (1918—1919)	235
<i>Vargha Kálmán</i> : Ady sodrában	251
<i>Hopp Lajos</i> : Németh László és a „régí magyarság”	287

ADATTÁR

<i>Péter László</i> : Adatok Juhász Gyula életrajzához	307
<i>Szabó György</i> : Kísérlet a rendszeres bibliográfiai munka megteremtésére a Tanácsköztársaság idején	329
<i>Gazdag István</i> : Oláh Gábor elfelejtett verse a forradalomról	331
<i>Rába György</i> : Emil Isac levelei Babits Mihályhoz és Kosztolányi Dezsőhöz	332

SZEMLE

<i>József Farkas</i> : Irodalom, forradalom 1917—1919	336
<i>K. Bokor László</i> : József Attila összes művei III.	338
<i>Szöke György</i> : József Attila — oroszul.	343
<i>Rába György</i> : Kardos László, Tóth Árpád	345
<i>Bodnár György</i> : Illés Endre, Krétarajzok	347
<i>B. Nagy László</i> : Két monográfia.	350
<i>N. P.</i> : Galsai Pongrác, Társtalanok	354
<i>Rejtő István</i> : Vihar előtt.	355
<i>Rejtő István</i> : Benedek Elek, Halljátok, emberek?	355
<i>Réz Pál</i> : Vargha Kálmán, Kortársak Móricz Zsigmondról I.	357

AZ INTÉZET ÉLETÉBŐL

Az Irodalomtörténeti Intézet 1958. évi jelentése	359
Sötér István látogatása a Szovjetunió irodalomtörténeti intézeteiben	363
Közös kutatások a moszkvai Gorkij Intézettel.	365
A „népi” írók mozgalmának kutatása	367

СОДЕРЖАНИЕ

<i>М. Сабо́льчи</i> : К вопросам исследования венгерской пролетарской литературы	177
<i>Ф. Йо́зеф</i> : Думы о литературе Советской республики.	184
<i>М. Цине</i> : Жигмонд Морц в революциях	217
<i>Т. Унгва́ри</i> : Данные к биографии Михая Бабич (1918—1919 гг.).	235
<i>К. Варга</i> : По следам Ади	251
<i>Л. Хопп</i> : Ласло Немет и «бывшая венгерская нация».	287

ДОКУМЕНТАЦИЯ

<i>Л. Петер</i> : Данные к биографии Дьюлы Юхас	307
<i>Дь. Сабо</i> : Попытки образования систематичной библиографической работы во время Советской республики	329
<i>И. Газдаг</i> : Забытый стих Габора Олах о революции	331
<i>Дь. Раба</i> : Письма Эмиля Исак к Михаю Бабич и Дежё Костоланы.	332

ОБЗОР

<i>Ф. Йо́зеф</i> : Литература, революция 917—1919 гг.	336
<i>Л. К. Бокор</i> : III том полного собрания произведений Атилы Йожефа.	338
<i>Дь. Се́ке</i> : Атила Йожеф по-русски.	343
<i>Дь. Раба</i> : Ласло Кардош : Арпад Тот	345
<i>Дь. Боднар</i> : Эндре Иллеш : Рисунки мелом	347

<i>L. B. Nadь</i> : Две монографии	350
<i>П. Н.</i> : Понграц Гальшай: Без товарищей	354
<i>И. Рейтэ</i> : Перед бурей, XIX	355
<i>И. Рейтэ</i> : Элек Бенедек: Слышите, люди?	355
<i>П. Рез</i> : Кальман Варга: Современники о Жигмонде Мориц I	357

ИЗ ЖИЗНИ ИНСТИТУТА

Сообщение 1958-го года Института Истории Литературы	359
Посещение Иштваном Шётер Советских Институтов истории литературы	363
Совместные исследования с Московским Институтом им. Горького	365
Исследование движения «народных» писателей	367

INHALT

<i>M. Szabolcsi</i> : Zu den Fragen der Forschung der ungarischen proletarischen Literatur ...	147
<i>J. Farkas</i> : Gedanken über die Literatur der Räterepublik	184
<i>M. Czine</i> : Zsigmond Móricz in den Revolutionen	217
<i>T. Ungvári</i> : Beiträge zur Biographie von Mihály Babits (1918—1919)	235
<i>K. Vargha</i> : Mitgerissen von Ady	251
<i>L. Hopp</i> : László Németh und das „alte Ungertum“	287

ANGABENSAMMLUNG

<i>L. Péter</i> : Angaben zu der Biographie von Gyula Juhász	307
<i>Gy. Szabó</i> : Versuch zur Schaffung einer systematischen bibliographischen Arbeit der Zeit der Räterepublik	329
<i>I. Gazdag</i> : Das in Vergessenheit geratene Gedicht über die Revolution Gábor Oláhs.	331
<i>Gy. Rába</i> : Die Briefe von Emil Isac an Mihály Babits und Dezső Kosztolányi	332

RUNDSCHAU

<i>F. József</i> : Literatur, Revolution 1917—1919	336
<i>L. K. Bokor</i> : Sämtliche Werke von Attila József Band 3.	338
<i>Gy. Szöke</i> : Attila József — in russischer Sprache	343
<i>Gy. Rába</i> : László Kardos: Árpád Tóth	345
<i>Gy. Bodnár</i> : Endre Illés: Kreidezeichnungen	347
<i>L. B. Nagy</i> : Zwei Monographien	350
<i>P. N.</i> : Pongrác Galsai: Die Einsamen	354
<i>I. Rejtő</i> : Vor dem Sturm	355
<i>I. Rejtő</i> : Elek Benedek: Hört ihr es, Menschen?	355
<i>P. Réz</i> : Kálmán Vargha: Zeitgenossen über Zsigmond Móricz I.	357

AUS DEM VEREINSLEBEN

Jahresbericht des Literaturgeschichtlichen Instituts über das Jahr 1958.	359
Der Besuch István Sötérs in den literaturgeschichtlichen Instituten der Sowjetunion..	363
Gemeinsame Forschungen mit dem Moskauer Gorkij Institut	365
Forschungen der Bewegung der „volkhafte“ Schriftsteller	367